

USLUGE OD OPŠTEG EKONOMSKOG INTERESA I DRŽAVNA POMOĆ

1 Uvod

1. Koncept usluga od opšteg ekonomskog interesa (u daljem tekstu: **UOEI**) brzo se razvijao u Evropskoj uniji u toku zadnje dvije decenije. Usaglašen je sa idejom da ekonomija treba da se razvija na opštu korist a država je dužna da interveniše kad god tržište nije sposobno da pruži ono što je od ključne važnosti za građane. To ne znači, međutim, da su potrebe građana i državni intervencionizam da se zadovolje te potrebe važniji od tržišne ekonomije i konkurencije. Iz tog razloga, čitav koncept usluga od opšteg ekonomskog interesa izgrađen je na način koji pomaže da se održi krhka konkurentna ravnoteža i pored intervencije države.
2. Koncept usluga od opšteg ekonomskog interesaočito ima ekonomsku dimenziju. Ovaj materijal koncentriše se, međutim, na pravna pitanja, odnosno na način na koji je pravom EU uređena mogućnost dodjele državne pomoći u kontekstu pružanja usluga od opšteg ekonomskog interesa od strane privrednih društava. Ovaj materijal pripremljen je za crnogorske organe u kontekstu procesa približavanja crnogorskog prava pravu EU.

U vezi sa uslugama od opšteg ekonomskog interesa upućuje se na sljedeća dokumenta:

1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Republike Crne Gore, sa druge strane¹

ČLAN 74 **Javna preduzeća**

Po isteku perioda od tri godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma, Crna Gora će na javna preduzeća i na preduzeća kojima su dodijeljena posebna i ekskluzivna prava primjenjivati principe utvrđene Ugovorom o EZ, s posebnim osvrtom na član 86.

Posebna prava javnih preduzeća tokom tranzicionog perioda neće uključivati mogućnost uvođenja kvantitativnih ograničenja ili mjera s jednakim efektom na uvoz iz Zajednice u Crnu Goru.

2. Izvještaj o analitičkom pregledu EK za Poglavlje 8: Politika konkurencije²

III.c. Liberalizacija

Javna preduzeća i preduzeća sa posebnim ili isključivim pravima:

Crnogorski sistem koji je trenutno na snazi ne odražava u potpunosti pravila EU. Crna Gora bi trebalo da bolje definiše opseg usluga od opšteg ekonomskog interesa u svom zakonodavstvu.

3. Izvještaj o napretku Crne Gore za 2014. godinu, oktobar 2014.³

¹Potpisan 15.10.2007, stupio na snagu 01.05.2010. Treba napomenuti da su na osnovu člana 139 SSP („Privremeni sporazum”) kojim je predviđeno da „izraz “dan stupanja na snagu ovog Sporazuma” znači dan stupanja na snagu relevantnog Privremenog sporazuma” prelazna pravila iz navedenog člana 74 prestala da važe 1. januara 2013. godine (Privremeni SSP potpisan je 15.10.2007, a stupio na snagu 01.01.2008).

²Sačinjen 2013, javna verzija dostupna je na internet stranici:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/montenegro/screening_reports/screening_report_montenegro_ch08.pdf

Što se tiče liberalizacije, Crna Gora treba da uskladi svoj sistem s pravilima EU i ponovo definiše opseg „usluga od opšteg ekonomskog interesa“ u svom zakonodavstvu.

3. Autori ovog materijala nastojali su da se koncentrišu na pitanja koja su najvažnija za crnogorske organe. Iz tog razloga u ovom materijalu obrađena su opšta pitanja, pojašnjenja i definicije, kao i detaljniji aspekti usluga od opšteg ekonomskog interesau određenim sektorima pri čemu se vodilo računa o onim aspektima koji mogu ostati ključni za buduće pregovore o pristupanju Crne Gore EU.

2 Koncept usluga od opšteg ekonomskog interesa

4. U ovom poglavlju opisana su glavna obilježja usluga od opšteg ekonomskog interesana osnovu postojećih i ranijih dokumenata Komisije o ovoj temi. Na početku, dat je sažetak najvažnijih pravila kojima su uređene usluge od opšteg ekonomskog interesa.

Uslugama od opšteg ekonomskog interesa mogu se pripisati sljedeća karakteristična obilježja koja čine njihov koncept:

- Koncept usluga od opšteg ekonomskog interesanije definisan u Ugovoru;
- to je pojam koji se razvija i koji zavisi, između ostalog, od potreba građana, tehnološkog i tržišnog razvoja i socijalnih i političkih prioriteta u datoj državi članici⁴;
- države članice imaju visok stepen diskrecionog prava prilikom definisanja date usluge kao usluge od opšteg ekonomskog interesa. Trebalo bi, međutim, da definišu usluge od opšteg ekonomskog interesana osnovu kriterijuma opšteg interesa i na način da se obezbijedi da se usluge pružaju pod uslovima koji nijesu neizostavno isti kao preovlađajući tržišni uslovi. Nadležnost Komisije⁵ u tom pogledu ograničena je na provjeravanje da li je država članica napravila očiglednu grešku;
- usluge od opšteg ekonomskog interesasu usluge koje imaju posebne karakteristike u poređenju sa karakteristikama drugih privrednih djelatnosti. Države članice ne mogu da utvrde posebne obaveze pružanja javnih usluga za usluge koje privredna društva koja posluju pod uobičajenim tržišnim uslovima već pružaju ili mogu pružati na zadovoljavajući način i pod uslovima, kao što su cijena, objektivne karakteristike kvaliteta, kontinuitet i pristup usluzi, koji su u skladu sa javnim interesom, kako ga je definisala država.

³ Objavljen na internet stranici:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-montenegro-progress-report_en.pdf

⁴Pojam „država članica“ ovdje podrazumijeva Crnu Goru. Istovremeno, pojam „država članica“, gdje je to primjereno, podrazumijeva i „davaoca pomoći“ u skladu sa članom 3 tačka 4 Zakona o kontroli državne pomoći, kao i imajući u vidu primjenu novih crnogorskih pravila državne pomoći koja su na snazi od avgusta 2014.

Naime, u martu 2014. godine Uredba o bližim kriterijumima, uslovima i načinu dodjele državne pomoći izmijenjena je uvođenjem novog modela za prenošenje pravne tekovine EU u oblasti državne pomoći u crnogorski pravni sistem, tj. omogućeno je objavljivanje pravne tekovine EU u „Službenom listu Crne Gore“. Tako je u avgustu 2014. godine objavljen Pravilnik o Listi pravila državne pomoći (Prilog 2) koji uključuje objavljivanje Odluke o UOEI koju će crnogorski organi za kontrolu državne pomoći neposredno primjenjivati prilikom ocjenjivanja i odlučivanja o mjerama državne pomoći koje su planirane i na snazi u Crnoj Gori (državna uprava i nivo lokalne samouprave).

⁵Pojam „Komisija“ u ovom dokumentu podrazumijeva Komisiju za kontrolu državne pomoći u skladu sa članom 9 Zakona o kontroli državne pomoći.

2.1 Razvoj koncepta usluga od opšteg ekonomskog interesa

5. Pojam usluga od opšteg ekonomskog interesarazvija se od trenutka kada je Komisija 1996. godine objavila svoj dokument *Usluge od opšteg interesa u Evropi*⁶. Komisija u tom dokumentu ukazuje da: *Solidarnost i jednak tretman u okviru otvorene i dinamične tržišne ekonomije osnovni su cilj Evropske zajednice; ciljevi koji se ostvaruju uslugama od opšteg interesa. Evropljani očekujuveoma kvalitetne usluge po pristupačnim cijenama. Mnogi od njih čak posmatraju usluge od opšteg interesa kao socijalna prava kojima se daje važan doprinos ekonomskoj i socijalnoj koheziji. Iz tog razloga usluge od opšteg interesa su u središtu evropskog modela društva [...].*
6. Komisija definiše usluge od opšteg ekonomskog interesakao izraz koji je upotrijebljen u članu 90 Ugovora⁷i odnosi se *natržišne usluge za koje države članice utvrđuju posebne obaveze pružanja javnih usluga na osnovu kriterijuma opšteg interesa. To bi moglo da obuhvata saobraćajne mreže, energiju i komunikacije*⁸. Član 90 stav 2 Ugovora glasio je: *Privredna društva kojima je povjereno da vrše usluge od opšteg ekonomskog interesa ili koja imaju karakter monopola koji ostvaruje prihode podliježu pravilima iz ovog Ugovora, a naročito pravilima o konkurenciji, u onoj mjeri u kojoj primjena tih pravila ne sprečava, pravno ili stvarno, vršenje posebnih zadataka koji su im povjereni. Razvoj trgovine ne smije biti pogođen u mjeri koja bi bila suprotna interesima Zajednice*⁹.

Takvo shvatanje usluga od opšteg ekonomskog interesatrebalo je da bude dodatno razvijeno zbog predstojeće liberalizacije u različitim sektorima privrede država članica. Tvrdilo seda je potrebno da se ojača koncept usluga od opšteg ekonomskog interesakoji proizilazi iz člana 90 Ugovora, čime bi se uspostavila ravnoteža između tržišne ekonomije i različitih potreba građana koje se ne mogu uvijek zadovoljiti na tržištu¹⁰.

7. Dokument iz 1996. godine bio je najava značajne reforme da se usluge od opšteg ekonomskog interesastave u nadležnost Zajednice i preporuka da se usluge od opšteg ekonomskog interesanesu u novi Ugovor. Reforma je započeta Ugovorom iz Amsterdama 1997. godine kojim je uveden novi član 16 (član 14 UFEU). U tom članu pomenute su usluge od opšteg ekonomskog interesai njihova uloga u razvoju zajedničkih ciljeva Zajednice. Član je glasio: *Ne dovodeći u pitanje čl. 73, 86 i 87[Ugovora, (čl. 93, 106, i 107 UFEU)], i imajući u vidu mjesto koje usluge od opšteg ekonomskog interesa zauzimaju među zajedničkim vrijednostima Unije, kao i ulogu koju imaju u podsticanju socijalne i teritorijalne kohezije, Zajednica i države članice, svaka u granicama svojih nadležnosti i u okviru područja primjene ovog Ugovora, staraju se da se te usluge vrše na osnovu načela i pod uslovima, koji im omogućavaju da ispune svoje zadatke.*

⁶ SL C 281, 26.9.1996, str. 3

⁷ Treba imati u vidu da je član 90 Ugovora prenumerisan u član 86 u Ugovoru o Evropskoj zajednici i da je postao član 106 u Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije – UFEU.

⁸ Dokument Komisije sadrži zapažanja u pogledu konkretnih sektora (telekomunikacije, poštanske usluge, saobraćaj, električna energija, radiodifuzija), u kontekstu UOEI.

⁹ Tumačenje ove odredbe dao je Sud između ostalog u svojoj presudi od 10. decembra 1991. godine u predmetu C-179/90 *Merci convenzionali porto di Genova*, tačka 26: [...] *treba imati na umu da da bi odstupanje od primjene pravila Ugovora iz člana 90 stav 2 Ugovora moglo da važi, nije dovoljno da su privrednom društvu o kome je riječ javni organi samo povjerali vršenje usluge od opšteg ekonomskog interesa, već se uz to mora pokazati da primjena pravila Ugovora sprečava vršenje posebnih zadataka koji su povjereni tom privrednom društvu i da nijesu pogođeni interesi Zajednice.*

¹⁰ Može se zastupati i drugačiji stav, da je u stvari takva debata vođena samo da bi se određeni subjekti zaštitili od posljedica liberalizacije.

8. U svom Saopštenju o UOEL iz 2001. godine (Saopštenje Komisije, Usluge od opšteg ekonomskog interesa u Evropi¹¹ - u daljem tekstu: **Saopštenje iz 2001. godine**) Komisija je ponovo naglasila da se usluge od opšteg ekonomskog interesa, unutrašnje tržište i politika konkurencije Zajednice dopunjuju u ostvarivanju osnovnih ciljeva Ugovora. Međutim, još uvijek je bilo potrebno da se dodatno uspostave jasne veze između njih. Na jednoj strani, liberalizacija je napredovala, unutrašnje tržište se produbljivalo, a zbog tehnološkog razvoja brojne usluge dobile su prekogranični karakter. Istovremeno, konkurencija je uvedena u oblasti djelatnosti u kojima su prethodno usluge pružane na nekonkurentnoj osnovi. Na drugoj strani, prepoznate su određene zabrinutosti kod javnih organa, koje su uglavnom proizilazile iz opasnosti da napredujuća liberalizacija i konkurencija možda nijesu obezbijedile odgovarajući nivo „javnih usluga“.
9. U tim okolnostima, tj. raspravi da li bi tržište zaista moglo da pruži ono što je građanima/potrošačima potrebno, Komisija je naglasila: *Interes građana je u središtu politike Zajednice o uslugama od opšteg interesa. Uslugama od opšteg interesa značajno se doprinosi ukupnoj konkurentnosti evropske industrije i ekonomskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji. Kao korisnici ovih usluga, evropski građani očekuju veoma kvalitetne usluge po pristupačnim cijenama. Shodno tome, korisnici i njihovi zahtjevi su glavni fokus javnog djelovanja u ovoj oblasti. Zajednica štiti ciljeve od opšteg interesa i zadatak da se služi javnosti. Da bi ispunili svoj zadatak, nadležni javni organi treba da djeluju potpuno transparentno, definišući određeni stepenom preciznosti potrebe korisnika za koje se utvrđuju usluge od opšteg interesa, koje odgovoran za utvrđivanje i izvršavanje odgovarajućih obaveza i kako će se ove obaveze ispuniti. Treba preduzeti mjere na odgovarajućem nivou, na nivou Zajednice ili na državnom, regionalnom ili lokalnom nivou, da bi se utvrdili kriterijumi za usluge od opšteg interesa. Mora se obezbijediti međusobnodopunjavanje i usklađenost takvih mjera.*
10. Komisija je utvrdila da su potrebe potrošača koncentrisane na: garantovanje univerzalnog pristupa, visok kvalitet i pristupačnost usluga, kao i visok nivo zaštite životne sredine, kompletnu teritorijalnu pokrivenost u udaljenim ili nepristupačnim područjima za osnovne usluge, kao i posebne zahtjeve za određene kategorije stanovništva (tj. lica sa invaliditetom ili lica sa niskim prihodima).
11. Saopštenjem iz 2001. godine pojašnjeno je da se usluge od opšteg ekonomskog interesa:
- **razlikuju od redovnih (uobičajenih) usluga jer se smatraju nužnim za građane i moraju se stoga pružati čak i ako nema učesnika na tržištu koji su spremni da ih ponude, odnosno tržište ne nudi dovoljne podsticaje da se pružaju takve usluge.**
12. Komisija istovremeno naglašava da postoje mnoge osnovne potrebe kao što su hrana, odjeća ili stanovanje koje pruža samo tržište.
- Međutim, ukoliko javni organi smatraju da su određene usluge u opštem interesu a da ih tržišne sile ne moraju obezbijediti na zadovoljavajući način, mogu utvrditi obezbjeđivanje određenog broja posebnih usluga da bi se ispunile te potrebe u obliku obaveze pružanja usluga od opšteg interesa** (v.tačku 14 Saopštenja iz 2001. godine).
13. Istovremeno Komisija je istakla: *Sloboda država članica prilikom definisanja podrazumijeva da su države članice prvenstveno odgovorne da definišu šta smatraju uslugama od opšteg*

¹¹ SL C 17, 19.1.2001, str. 4

ekonomskog interesa na osnovu konkretnih obilježja djelatnosti. Takva definicija može da bude samo predmet kontrole da li postoji očigledna greška. Države članice mogu dodijeliti posebna isključiva prava koja su potrebna privrednim društvima kojima je povjereno vršenje tih usluga, urediti njihove djelatnosti i, ukoliko je potrebno, financirati ih. U oblastima koje nijesu izričito obuhvaćene propisima Zajednice (v.dio 5 u daljem tekstu) države članice imaju visok stepen slobode prilikom kreiranja svojih politika, koja može samo da bude predmet kontrole da li postoji očigledna greška. Da li neku uslugu treba smatrati uslugom od opšteg interesa i na koji način je treba vršiti su pitanja o kojima se odlučuje prije svega na lokalnom nivou. Uloga Komisije je da obezbijedi da je primijenjeni način usklađen sa pravom Zajednice.

Međutim, u svakom slučaju, da bi se izuzeće predviđeno članom 86 stav 2 Ugovora (član 106 stav 2 UFEU) primjenjivalo, zadatak javne usluge treba da bude jasno definisan i mora da bude izričito povjeren aktom javnog organa (uključujući ugovore). Ova obaveza je neophodna da bi se obezbijedile pravna sigurnost i transparentnost za građane i nužna je da bi Komisija mogla da vrši ocjenu proporcionalnosti.

U kontekstu prethodnih pojašnjenja Komisije, važno je naglasiti da se očigledna greška u ocjeni da li se data usluga može smatrati uslugom od opšteg ekonomskog interesa javlja kada je jasno da se usluga na zadovoljavajući način može pružiti na tržištu.

Primjeri mogu biti sljedeći: lučki poslovi, tj. utovar, istovar, pretovar, skladištenje i uopšte premještanje robe ili bilo koje druge opreme u nacionalnim lukama; kada su obuhvaćeni audiovizuelnim javnim uslugama: oglašavanje, elektronska trgovina, korišćenje specijalnih telefonskih brojeva u nagradnim igrama, sponzorstvo ili merčendajzing; širokopojasna mreža ograničena na poslovne parkove¹².

14. Zapažanja predstavljena u Saopštenju iz 2001. godine razrađena su u Izvještaju Komisije za Evropski savjet u Lakenu, Usluge od opšteg interesa (u daljem tekstu: **Izvještaj iz Lakena**) (Brisel, 17.10.2001 COM(2001) 598 konačna verzija). Komisija u tom izvještaju pojašnjava da:
- Tržište, prepušteno samo sebi, veoma dobro pruža mnoge usluge od opšteg interesa mnogim ljudima. Međutim, ponekad tržište ne može da ostvari socijalno poželjne ciljeve i, kao rezultat toga, tržište ne pruža usluge u dovoljnom obimu. Razlog za to može biti, na primjer, (i) da pojedinac ili tržište ne vrednuju na odgovarajući način sve koristi do kojih će doći u budućem periodu ili koje nastaju za društvo u cjelini (npr. u slučaju obrazovanja), (ii) želja društva da podstakne obezbjeđivanje i korišćenje "meritornih dobara" i "klupskih dobara" kao što su muzeji, ili (iii) težnje društva da obezbijedi da svi građani, uključujući i najsiromašnije imaju pristup određenim uslugama adekvatnog kvaliteta. U takvim slučajevima, može biti potrebna intervencija javnog sektora;
 - Opšte pravilo je da pravo Zajednice ostavlja državama članicama da odluče da li da same pružaju javne usluge, neposredno ili posredno (preko drugih javnih subjekata), ili da povjere pružanje tih usluga trećem licu. Ukoliko se obavlja privredna djelatnost sa dimenzijom Zajednice, usklađenost sa pravilima i načelima Ugovora čiji je cilj da se obezbijedi jednak tretman i poštena konkurencija između (javnih i privatnih) pružalaca usluga koji ispunjavaju

¹² Smjernice za primjenu pravila Evropske unije o državnoj pomoći, javnim nabavkama i unutrašnjem tržištu na usluge od opšteg ekonomskog interesa, a naročito na socijalne usluge od opšteg interesa (Brisel, 29.4.2013 SWD(2013) 53 konačna verzija/2), http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/new_guide_eu_rules_procurement_en.pdf.

definisane zahtjeve garantuje da se ove usluge pružaju po ekonomski najpovoljnijim uslovima dostupnim na tržištu.

15. Komisija je dodatno razradila navedena osnovna pravila tako što je ukazala u svom Saopštenju o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na kompenzaciju koja se dodjeljuje za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa¹³(u daljem tekstu: **Saopštenje iz 2012. godine**) da:

Koncept usluge od opšteg ekonomskog interesa je pojam koji se razvija i koji zavisi, između ostalog, od potreba građana, tehnološkog i tržišnog razvoja i socijalnih i političkih prioriteta u datoj državi članici.

Sud pravde je utvrdio da su usluge od opšteg ekonomskog interesausluge koje imaju posebne karakteristike u poređenju sa karakteristikama drugih privrednih djelatnosti¹⁴.

U odsustvu posebnih pravila Unije kojima bi se definisaoopseg za postojanje usluge od opšteg ekonomskog interesa, države članice imaju visok stepen diskrecionog prava prilikom definisanja date usluge kao usluge od opšteg ekonomskog interesai prilikom dodjeljivanja kompenzacije pružaocu usluge. Nadležnost Komisije u tom pogledu ograničena je na provjeravanje da li je država članica napravila očiglednu grešku kada je definisala datu uslugu kao uslugu od opšteg ekonomskog interesai na ocjenjivanje da li kompenzacija uključuje državnu pomoć.

Ukoliko postoje posebna pravila Unije, država članica mora prilikom vršenja diskrecionog pravapoštovati i ta pravila, što ne utiče nadužnost Komisije da izvrši ocjenu da li je usluga od opšteg ekonomskog interesa pravilno definisana za svrhe kontrole državne pomoći. (v. uvodne izjave 45 i 46).

16. Pored toga, a što bi trebalo smatrati naročito važnim za razumijevanje koncepta usluga od opšteg ekonomskog interesa, Komisija pojašnjava u Okviru Evropske unije za državnu pomoć u obliku kompenzacije za javne usluge (2011)¹⁵(u daljem tekstu: **Okvir iz 2012. godine**)da: [...]

Države članicene mogu da utvrde posebne obaveze pružanja javnih usluga za usluge koje privredna društva koja posluju pod uobičajenim tržišnim uslovima već pružaju ili mogu pružati na zadovoljavajući način i pod uslovima, kao što su cijena, objektivne karakteristike kvaliteta, kontinuitet i pristup usluzi, koji su u skladu sa javnim interesom, kako ga je definisala država.

Što se tiče pitanja da li uslugu može da pruža tržište, ocjena Komisije je ograničena na provjeravanje da li je država članica prilikom definisanja napravilaočiglednu grešku, sem ukoliko pravom Unije nije predviđen stroži standard. (v. uvodnu izjavu 13).

17. **S obzirom na to da su usluge od opšteg ekonomskog interesa usluge koje tržište ne pruža na zadovoljavajući način, one se pružaju isključivo zato što je država odlučila da ih**

¹³ SL C 8, 11.01.2012, str. 4-14

¹⁴ Dodatna pojašnjenja s tim u vezi Sud pravde dao je već 90-tih, naime da UOEL moraju imati određene karakteristike koje ih razlikuju od drugih usluga koje su građanima/potrošačima dostupne na tržištu: presude Suda u predmetima: C-179/90 od 10. decembra 1991. godine *Merci convenzionali porto di Genova*, C-242/95 od 17. jula 1997. godine *GT-Link A/S*, C-266/96 od 18. juna 1998. godine *Corsica Ferries France SA*.

¹⁵ SL C 8, 11.01.2012, str. 15-22

obezbjedi. S obzirom na to da tržište ne pruža dovoljnu naknadu za pružanje tih usluga, država pružaocima usluga od opšteg ekonomskog interesaplaća kompenzaciju.

U takvim okolnostima, opravdano je da se utvrdi da li i kada takve kompenzacije treba smatrati državnom pomoći u smislu člana 107 stav 1 UFEU.

3 Primjena pravila državne pomoćina usluge od opšteg ekonomskog interesa

18. Cilj ovog poglavlja je da se istaknu kriterijumi koji se moraju ispuniti da bi se mjera smatrala državnom pomoći.
19. Iz člana 107 stav 1 UFEU proizilazi da je *državna pomoć svakapomoć dodijeljena od strane države članice ili iz sredstava države u bilo kojem obliku, koja narušava ili prijeti da naruši konkurenciju dajući prednost određenim privrednim društvima ili proizvodnjiodređene robeukoliko utiče na trgovinu između država članica.*

Da bi mjera predstavljala državnu pomoć moraju kumulativno biti ispunjena četiri uslova, odnosno da:

- a. jedodijeljena od strane države ili iz sredstava države;
- b. predstavlja selektivnu ekonomsku prednost;
- c. narušava ili prijeti da naruši konkurenciju;
- d. utiče na trgovinu između država članica.

Ukoliko su ispunjeni svi ovi uslovi, kompenzacija dodijeljena za pružanje usluge od opšteg ekonomskog interesa mora se smatrati državnom pomoći.

20. Prije objašnjenja koncepta državne pomoći, treba napomenuti da se pravila državne pomoći ne primjenjuju na usluge neekonomskog karaktera.

Saopštenjem iz 2012. godine predviđeno je da se na osnovu sudske prakse Suda pravde pravila državne pomoći ne primjenjuju na djelatnosti koje čine dio osnovnih funkcija države, osim ukoliko država odluči da uvede tržišne mehanizme za obavljanje takvih djelatnosti.

Primjeri djelatnosti koje se odnose na 'vršenje javnihovlašćenja' su: vojska ili policija; sigurnost i kontrola vazdušnog saobraćaja; kontrola i sigurnost pomorskog saobraćaja; nadzor zagađenja; i organizacija, funkcionisanje i izvršenje zatvorskih kazni (tačka 16).

21. Kao što je već ukazano, u članu 106 stav 2 UFEU navedeno je da privredna društva kojima je povjereno da vrše usluge od opšteg ekonomskog interesa ili koja imaju karakter monopola koji ostvaruje prihode podliježu pravilima iz Ugovora, a naročito pravilima o konkurenciji[uključujući pravila o državnoj pomoći – primjedba autora], u onoj mjeri u kojoj primjena tih pravila ne sprečava, pravno ili stvarno, vršenje povjerenih zadataka. To, međutim, ne bi trebalo da utiče na razvoj trgovine u mjeri koja je suprotna interesima Unije.

22. Iz tog razloga, subjekti kojima je povjereno vršenje usluga od opšteg ekonomskog interesa i koji primaju kompenzaciju od nadležnih javnih organa ne mogu se isključiti iz područja primjene člana 107 stav 1 UFEU samo zbog činjenice da pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa.

3.1 Dodijeljena od strane države ili iz sredstava države

23. Ovaj uslov zahtijeva prije svega da je pomoć dodijeljena od strane državne administracije. Mogu je, dakle, dodijeliti centralni, regionalni ili lokalni organi, kao i državna uprava ili opštinska uprava¹⁶.
24. Kao što je već objašnjeno, priroda usluga od opšteg ekonomskog interesa je da su to ekonomske usluge koje ne pruža tržište već su važne u kontekstu opšteg ekonomskog interesa i javni organi odlučuju da ih obezbijede.

Činjenica da ih tržište uopšte ne pruža ili ih ne pruža na zadovoljavajući način proističe iz činjenice da se pružaoci ne plaćaju njihove usluge na zadovoljavajućinačin. Dakle, kada javni organi odluče da bi određene usluge trebalo pružati i pored činjenice da tržište nije zainteresovano da ih pruža, oni moraju predvidjeti i potrebu da se pružaocima usluga od opšteg ekonomskog interesa isplaćuje kompenzacija. Podrazumijeva se da u takvim okolnostima kompenzacije dolaze od države u smislu člana 107 stav 1 UFEU. **Stoga je prvi kriterijum u pogledu prisustva državne pomoći ispunjen.**

3.2 Selektivna ekonomska prednost

3.2.1 Prednost dodijeljena privrednom društvu

25. Državna pomoć je prisutna kada se dodjeljuje privrednim društvima bez obzira na njihov pravni status i način na koji se finansiraju, u vezi sa privrednom djelatnosti. Pravo konkurencije EU definiše privrednu djelatnost kao bilo koju djelatnost kojase sastoji od nuđenja robe ili usluga na tržištu.
26. Stogase status korisnika ne može smatrati odlučujućim prilikom utvrđivanja da li se podrška dodjeljuje privrednim društvima. Isto važi i kada se utvrđuje da li korisnik posluje radi

¹⁶ Presuda Suda od 14. oktobra 1987. godine u predmetu C-248/84 *Njemačka protiv Komisije*, presuda Suda prve instance od 6. marta 2002. godine u spojenim predmetima T- 127/99, T- 129/99 i T- 148/99 *Territorio Histórico de Álava i drugi protiv Komisije* (DEMESA).

Prvi kriterijum državne pomoći ne ograničava se na to da pomoć dodjeljuje država. Odredba člana 107 stav 1 UFEU glasi da pomoć može biti dodijeljena i iz sredstava države. *Razlika koja je napravljena u toj odredbi između pomoći dodijeljene „od strane države članice“ i pomoći dodijeljene „iz sredstava države“ ne znači da sve prednosti koje je dodijelila država, bez obzira na to da li se finansiraju iz sredstava države ili ne, predstavljaju pomoć, već je njena svrha samo da unese u tu definiciju i prednosti koje dodjeljuje direktno država i one koje dodjeljuje javni ili privatni subjekt koji je odredila ili osnovala država* (v.: presudu Opšteg suda od 21. maja 2010. godine u spojenim predmetima T-425/04, T-444/04, T-450/04, T-456/04 *Francuska protiv Komisije, France Telecom SA, Bouygues SA, Bouygues Telecom SA, AFORS Telecom protiv Komisije*). Pored toga, član 107 stav 1 UFEU obuhvata sva finansijska sredstva kojima javni organi mogu u stvari da podrže privredna društva, bez obzira na to da li su ta sredstva stalna imovina javnog sektora. *Stoga, čak i ukoliko iznosi koji odgovaraju mjeri o kojoj je riječ nijesu trajno u posjedu Trezora, činjenica da konstantno ostaju pod javnom kontrolom, i da su stoga dostupni nadležnim nacionalnim organima, dovoljna je da se kategorišu kao sredstva države* (v.: presudu Suda od 16. maja 2002. godine u predmetu C-482/99 *Francuska protiv Komisije* – odluka Stardust Marine). U slučajevima kada dodjeljivanje pomoći uključuje aktivnosti subjekata koji nijesu organi države članice, svaki prenos javnih resursa mora se pripisati državi.

ostvarivanja dobiti. Odlučujući faktor je da li korisnik nudi robu ili usluge na tržištu a ne da li posluje kao profitni ili neprofitni subjekt¹⁷.

27. Kada se korisnik ne može smatrati privrednim društvom, prednost koju dodjeljuje država ne odnosi se na privrednu djelatnost i nije prisutna državna pomoć. Pojam prednost rezervisan je za ekonomske koristi koje se ne pojavljuju na tržištu. To međutim ne znači da svako djelovanje države mora uključivati državnu pomoć. Kada prednost nije prisutna, nema državne pomoći za privredna društva.

3.2.2 Selektivnost

28. Ekonomska prednost dodijeljena privrednom društvu mora da bude selektivna. Član 107 stav 1 UFEU glasi da mjera mora da daje prednost određenim privrednim društvima ili proizvodnji određene robe. Stoga, opšte mjere nijesu obuhvaćene područjem primjene člana 107 stav 1 UFEU i režimom državne pomoći. Istovremeno, selektivnost je veoma širok pojam i može se zasnivati na različitim kriterijumima kao što su: regionalna dimenzija, veličina preduzetnika, sektor djelatnosti, diskrecione prakse, i drugo. Zapravo, opšte mjere koje su otvorene za sve korisnike na ravnopravnoj osnovi, i nijesu ograničene na bilo koju grupu zbog činjeničnih okolnosti, nijesu česte¹⁸.

3.2.3 Prednost u kontekstu usluga od opšteg ekonomskog interesa

29. U kontekstu usluga od opšteg ekonomskog interesa prisustvo prednosti od ključne je važnosti. Prednost stavlja subjekt u povoljniju situaciju u odnosu na njegove konkurente. Istovremeno je irrelevantno u kojem obliku se prednost dodjeljuje i da li oslobađa korisnika od opterećenja ili predstavlja višak resursa za razvoj.
30. Posebna pravila primjenjuju se u pogledu postojanja prednosti u obliku kompenzacije za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa. Kada država odluči da bi datu uslugu trebalo pružati kao uslugu od opšteg ekonomskog interesa, ona plaća i kompenzaciju privrednom društvu koje vrši tu uslugu. Čak i ako je takva kompenzacija ograničena na troškove koji su povezani sa pružanjem usluge, državna pomoć nije isključena. Ne može se tvrditi da je za eliminisanje državne pomoći dovoljno da se obezbijedi da su ekonomske koristi pružaoca usluge i države jednake.
31. Treba uzeti u obzir da odnos između pružaoca usluge i subjekta koji plaća tu uslugu nije tržišni odnos koji definišu tržišne sile. Subjekt koji plaća uslugu pripada državi i postoji izvan svijeta tržišnih mehanizama. Da bi se obezbijedilo da je odnos između države i pružaoca usluga takav da je prednost eliminisana mora se ispuniti niz uslova. U suprotnom, smatraće se da je prednost prisutna.
32. Nije uvijek bilo jasno u kojim okolnostima državna pomoć (ni)je prisutna u obliku kompenzacije za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa. Presuda u predmetu

¹⁷ Presude Suda: od 16. novembra 1995. godine u predmetu C-244/94 *FFSA i drugi*; od 1. jula 2008. godine u predmetu C-49/07 *MOTOE*.

Treba napomenuti da postoji obimna sudska praksa i praksa Komisije o pojmu privredne djelatnosti. To pitanje naročito se odnosi na oblasti djelatnosti u kojima država vrši svoja javna ovlašćenja, socijalnu zaštitu, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i istraživačku djelatnost. Za više pojašnjenja, pogledajte poglavlje 2 Saopštenja iz 2012. godine.

¹⁸ Presuda Opšteg suda od 13. septembra 2012. godine u predmetu T-379/09 *Italija protiv Komisije*, presuda Suda od 15. novembra 2011. godine u predmetima C-106/09 P i C-107/09 P *Komisija i Španija protiv Vlade Gibraltara i Ujedinjenog Kraljevstva*.

Altmark¹⁹ ipak je pojasnila da: *Kada se državna mjera mora smatrati kompenzacijom za usluge koje pružaju privredna društva koja je primaju da bi ispunjavala obaveze pružanja javnih usluga, tako da ta privredna društva nemaju stvarnu finansijsku prednost a mjera tako nema efekat da ih stavlja u povoljniji konkurentni položaj u odnosu na privredna društva koja su im konkurenti, takva mjera nije obuhvaćena članom (107 stav 1 Ugovora). Međutim, da takva kompenzacija ne bi bila okvalifikovana kao državna pomoć mora biti ispunjen određen broj uslova.*

33. Dakle, ukoliko su u datom slučaju takvi uslovi kumulativno ispunjeni, javno finansiranje nije obuhvaćeno članom 107 stav 1 UFEU, te stoga predstavlja državnu pomoć zbog nepostojanja prednosti koja je jedan od kriterijuma koji se zahtijeva članom 107 stav 1 UFEU da bi bila prisutna državna pomoć. Na drugoj strani, ukoliko je jasno da nijesu svi uslovi iz predmeta Altmark ispunjeni, moraju biti prisutni ostali kriterijumi koji proizilaze iz člana 107 stav 1 UFEU (naime: sredstva države, selektivnost, privredna djelatnost u odnosu na koju se dodjeljuje kompenzacija, uticaj na konkurenciju i trgovinu). Tek tada, javno finansiranje koje je predmet ispitivanja smatraće se državnom pomoći.

34. Kriterijumi iz predmeta Altmark su sljedeći:

- a. privredno društvo primalac mora zaista da ima obaveze pružanja javne usluge koje treba da ispuni i te obaveze moraju biti jasno definisane;
- b. parametri na osnovu kojih se kompenzacija obračunava moraju se utvrditi unaprijed na objektiv i transparentan način;
- c. kompenzacija ne smije preći ono što je potrebno da se pokriju svi troškovi ili dio troškova nastalih u ispunjavanju obaveza pružanja javnih usluga, uzimajući u obzir odgovarajuće primitke i opravdanu dobit;
- d. kada privrednodruštvo koje treba da ispunjava obaveze pružanja javnih usluga, u konkretnom slučaju, nije izabrano na osnovu postupka javnih nabavki koji bi omogućio izbor ponuđača koji može da pruža te usluge po najnižim troškovima za zajednicu, visina potrebne kompenzacije mora se odrediti na osnovu analize troškova koje bi imalo prosječnodobro vođeno privredno društvo adekvatno opremljeno odgovarajućim sredstvima.

3.2.3.1 Povjeravanje

35. U slučajevima kada ne postoje propisi EU kojima se utvrđuje obim usluga od opšteg interesa, države članice imaju visok stepen diskrecionog pravaprilikom definisanja date usluge kao usluge od opšteg ekonomskog interesa. Komisija ima, međutim, pravo da provjeri da države članice ne utvrđuju usluge od opšteg ekonomskog interesa u oblastima u kojima su tržišni uslovi dovoljni da se ispune potrebe građana, tako da javna intervencija nije potrebna i samo narušava konkurentno tržišno okruženje. Jasno je u ovom kontekstu da se član 106 stav 2 UFEU (v. fusnotug) odnosi na određene zadatke a ne na bilo koje zadatke koje samo tržište može da pribavi. Stoga, "određene zadatke" treba razumjeti kao usluge koje ne bi pružio subjekt na tržištu, ili ne bi bile pružene pod istim uslovima (cijena, učestalost, kvaliteta i kvantitet – zavisno od karakteristika usluge).

¹⁹ Presuda Suda od 24. jula 2003. godine u Predmetu C-280/00 *Altmark Trans GmbH i Regierungspräsidium Magdeburg protiv Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH*.

36. U svom Saopštenju iz 2012. godine Komisija ukazuje da se usluge od opšteg ekonomskog interesa ne mogu utvrditi u oblastima u kojima usluge već pružaju učesnici na tržištu na način koji ispunjava očekivanja potrošača/građana ili društva u cjelini.
37. Usluga od opšteg ekonomskog interesamora se privrednom društvu povjeriti. **Akt o povjeravanju potreban je da bi se definisala priroda/obim određene usluge od opšteg ekonomskog interesakoju treba da vrši privredno društvo, odnosno privredna društva. Na državama članicama jeda odluče koja će biti forma akta o povjeravanju. Može biti uključen u pravni akt, upravni/regulatorni akt ili jednostavno proizilaziti iz ugovora o pružanju usluga.**
38. Ipak, u takvom aktu o povjeravanju mora da bude jasno kakva je priroda usluge koju treba vršiti, ko je pružalac te usluge, koji su prateći uslovi, odnosno na koji način će se obračunavati kompenzacija, koji je postupak plaćanja i provjere njenog iznosa kako bi se spriječila prekomjerna kompenzacija. Bez ovih osnovnih elemenata povjeravanja, shodno pravu EU u oblasti državne pomoći, ne postoji mogućnost dodjele kompenzacije za uslugu od opšteg ekonomskog interesa.

3.2.3.2 Parametri za obračunavanje kompenzacije

39. **Uslovi po kojima se obračunava kompenzacija treba da budu sadržani u aktu o povjeravanju.** Drugikriterijum iz predmeta Altmark odnosi se na parametre koje treba utvrditi **unaprijed na objektiv i transparentan način.**
40. **Cilje da se garantuje da su uslovi pod kojima se dodjeljuje kompenzacija za pruženu uslugu od opšteg ekonomskog interesa jasni i unaprijed poznati svim potencijalnim pružaocima.** U suprotnom, vršenje usluge od opšteg ekonomskog interesa dovelo bi do opasnosti da izabrani pružaoci primaju kompenzaciju koja ne pokriva samo stvarne troškove koje imaju u vršenju usluge od opšteg ekonomskog interesa već i druge troškove.
41. Očigledno je da se ovaj zahtjev ne odnosi na obavezu utvrđivanja tačnog iznosa kompenzacije. To će se utvrditi u toku stvarnog vršenja usluge. Zato se kod drugog kriterijuma iz predmeta Altmark koristi pojam „parametri“. Uvijek je **na javnim organima da odluče koje parametre treba uzeti u obzir** i očito se to veoma razlikuje zavisno od karaktera usluge od opšteg ekonomskog interesa. Oni se mogu definisati samo za kompenzaciju za pokriće troškova ili i da se pokrije opravdana dobit. U svakom slučaju, ovi parametri moraju se striktno vezati za karakteristike usluge od opšteg ekonomskog interesa (njenu definiciju, obim, prirodu) kako bi se obezbijedilo da se kompenzacija zaista odnosi na troškove usluge od opšteg ekonomskog interesa (ili opravdanu dobit) a ne na bilo koje druge troškove.

3.2.3.3 Bez prekomjerne kompenzacije

42. Kako je utvrđeno presudom u predmetu Altmark kompenzacija ne smije preći ono što je potrebno **da se pokriju svi troškovi ili dio troškova nastalih u ispunjavanju obaveza pružanja javnih usluga**, uzimajući u obzir odgovarajuće primitke i opravdanu dobit.
43. **Opravdana dobit definisana je u Saopštenju iz 2012. godine kao stopa prinosa na kapital (interna stopa prinosa – koju privredno društvo ostvaruje na uloženi kapital tokom cijelog vijeka trajanja projekta, to jeste interna stopa prinosa na novčane tokove**

ugovora) koju bi zahtijevalo prosječno privredno društvo koje razmatra da li da pruža uslugu od opšteg ekonomskog interesatokom čitavog perioda trajanja povjeravanja, uzimajući u obzir stepen rizika.

3.2.3.4 Mehanizmi izbora

44. Četvrti kriterijum iz presude u predmetu Altmark uključuje alternativu između dva postupka izbora. Trebalo bi takođe navesti da bi rezultat obje opcije izbora trebalo da bude isti.
45. Treba uzeti u obzir sljedeće posljedice:
- a. Prednost je isključena kada se pružalac usluge bira u **otvorenom, transparentnom i nediskriminatornom postupku javnih nabavki, u skladu sa pravom EU o javnim nabavkama** (v.tačku 63 Saopštenja iz 2012. godine);
 - b. Prednost je isključena kada se **otvoren, transparentan i nediskriminatoran postupak javnih nabavki koristi da se uporede ponude u slučajevima kada pravom o javnim nabavkama nije propisana obaveza da se sprovedu takvi postupci**;
 - c. Prednost je isključena kada **postupak javnih nabavki omogućava da se izabere pružalac koji bi pružao usluge po najnižim troškovima za zajednicu**.
46. U navedenim okolnostima, smatra se da ne postoji prednost za izabranog pružaoca date usluge od opšteg ekonomskog interesa. Takva pretpostavka proizilazi iz činjenice da se u postupku izbora kriterijum utvrđuje na osnovu najnižih troškova za zajednicu. Stoga je veoma mala mogućnost (ukoliko je uopšte i ima) da će zaista biti učesnika na tržištu koji su spremni da pružaju tu uslugu za manju naknadu.
47. Bez prednosti za pružaoca usluge od opšteg ekonomskog interesa znači da jedan od kriterijuma koji su potrebni da bi bilo državne pomoći nije ispunjen. Shodno tome, budući da svi kriterijumi koji proizilaze iz člana 107 stav 1 UFEU treba da budu kumulativno ispunjeni, u uslovima koje je Sud utvrdio u predmetu Altmark, državna pomoć nije prisutna.
48. Alternativa utvrđena u četvrtom kriterijumu iz presude u predmetu Altmark namijenjena je takođe situacijama kada pružalac nije izabran u otvorenom, transparentnom i nediskriminatornom postupku koji podrazumijeva da će se usluga od opšteg ekonomskog interesa pružati po najnižim troškovima za zajednicu. U takvim slučajevima, *visina potrebne kompenzacije mora se utvrditi na osnovu analize troškova koje bi prosječno dobro vođeno privredno društvo koje je adekvatno opremljeno prevoznim sredstvima* (napominjemo da se presuda u predmetu Altmark odnosila na sektor saobraćaja) *da bi moglo da ispunji potrebne zahtjeve javne usluge, imalo u ispunjavanju tih obaveza, uzimajući u obzir odgovarajuće primitke i opravdanu dobit za ispunjenje obaveza*. U tom pogledu, treba uzeti u obzir sljedeće aspekte:
- a. Ukoliko je utvrđen tržišni iznos naknade za određene usluge, taj iznos može služiti kao mjerilo za utvrđivanje tržišnog iznosa kompenzacije (v.tačku 6g Saopštenja iz 2012.godine);
 - b. U suprotnom, *iznos kompenzacije mora se utvrditi na osnovu analize troškova koje bi prosječno dobro vođeno privredno društvo koje je adekvatno opremljeno materijalnim sredstvima da bi moglo da ispunji potrebne zahtjeve javne usluge, imalo u ispunjavanju*

tih obaveza, uzimajući u obzir odgovarajuće primitke i opravdanu dobit za ispunjenje tih obaveza (v. tačku 70 Saopštenja iz 2012. godine).

49. Izraz "dobro vođeno privredno društvo" trebalo bi da se odnosi na objektivne, ekonomske kriterijume za koje se smatra da ukazuju na dobro rukovođenje²⁰. Treba naglasiti da je u stvarnosti dokazivanje da su troškovi koje treba nadoknaditi troškovi koje bi imalo dobro vođeno privredno društvo veoma težak zadatak, koji je često predmet detaljnog nadzora od strane Komisije.
50. Svi navedeni kriterijumi, odnosno kriterijumi koji upućuju na: povjeravanje, parametre za obračunavanje kompenzacije, obezbjeđivanje da nema prekomjerne kompenzacije i mehanizme izbora, moraju biti kumulativno ispunjeni. Tek onda smatra se da pružaocu usluge od opšteg ekonomskog interesa nije dodijeljena nikakva prednost i isključuje se mogućnost postojanja državne pomoći.

3.3 Narušavanje trgovine i uticaj na trgovinu

51. Selektivna prednost u odnosu na privrednu djelatnost stavlja korisnika u povoljniji položaj i tako podrazumijeva narušavanje konkurencije²¹. Dovoljno je da pomoć daje korisniku prednost oslobađajući ga troškova koje bi inače morao da snosi u svom poslovanju. Takva prednost koja narušava konkurenciju često (ali ne i uvijek) utiče na trgovinu.
52. U proteklim godinama, Komisija je pak odlučila da u određenim okolnostima i pod određenim uslovima, javno finansiranje može da utiče na konkurenciju samo na lokalnom nivou i, iz tog razloga, ne može se uočiti nikakav uticaj na trgovinu između država članica. Takvi zaključci mogu biti tipični za bazene za plivanje, lokalne muzeje, bolnice, lokalne kulturne proizvode, konferencijske kapacitete²².

3.4 Zaključak

53. Državna pomoć je prisutna kada su ispunjeni svi kriterijumi iz člana 107 stav 1 UFEU, kako je prikazano u pododjeljcima 3.1-3.3. Ovo pravilo može se rezimirati na sljedeći način:

**Dodijeljena
od strane
države**

**Privredno
društvo**

1. Povjeravanje

**2. Parametri za
obračunavanje
kompenzacije**

²⁰ Detaljnije informacije o ovom kontekstu date su u tač. 72 – 74 Saopštenja iz 2012. godine.

²¹ Presuda Suda od 17. septembra 1980. godine u predmetu 730/79 *Phillip Morris*.

²² Odluke Komisije u: N 258/2000 Rekreativni bazen Dorsten, N 630/2003 Lokalni muzeji Sardinija, SA.34576 Portugal – Jean Piaget Sjeveroistočno odjeljenje za kontinuiranu njegu, N 257/2007 Subvencije za pozorišne produkcije u Baskiji, N 486/2002 Švedska – Kongresna sala u Visbiju.

Selektivna
ekonomska
prednost

Prednost

3. Nema prekomjerne
kompenzacije

Selektivnost

4. Izbor

Narušavanje
konkurencije

Uticaj na
trgovinu

4 Pravila o dodjeljivanju državne pomoći za usluge od opšteg ekonomskog interesa

54. U slučajevima kada nijesu ispunjeni svi kriterijumi iz presude u predmetu Altmark a prisutni su drugi kriterijumi utvrđeni na osnovu člana 107 stav 1 UFEU ispitivana mjera uključuje državnu pomoć. Takva državna pomoć može se dodijeliti ukoliko je spojiva sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 106 stav 2 UFEU, tj. ne utiče na razvoj trgovine u mjeri koja bi bila suprotna interesima Unije. U svojim dokumentima Komisija je utvrdila detaljne uslove koji se moraju ispuniti da bi pomoć bila prihvatljiva (spojiva sa unutrašnjim tržištem): Odluka iz 2012. godine i Okvir iz 2012. godine.

4.1 Zajednička pravila utvrđena Odlukom iz 2012. godine i Okvirom iz 2012. godine

55. Oba dokumenta utvrđuju sljedeće zajedničke elemente državne pomoći u obliku kompenzacije za javne usluge

Usluga od opšteg ekonomskog interesamora da bude povjerena privrednom društvu odnosno privrednim društvima jednim ili više akata. Akt o povjeravanju mora da sadrži sljedeće informacije:

- a. sadržinu i trajanje obaveza pružanja javnih usluga;
- b. predmetno privredno društvo i, gdje je primjereno, predmetnu teritoriju;
- c. prirodu svih isključivih ili posebnih prava koje je privrednom društvu dodijelio davalac pomoći;
- d. opis mehanizma kompenzacije i parametara za obračunavanje, kontrolu i reviziju

kompensacije;

- e. modalitete za sprečavanje i povraćaj prekomjerne kompensacije.

Uz to, ukoliko se pružalac bavi pružanjem usluge od opšteg ekonomskog interesa i drugih usluga dužan je da obezbijedi da njegove interne računovodstvene evidencije prikazuju odvojeno troškove i prihode koji su povezani sa uslugom od opšteg ekonomskog interesa i troškove i prihode povezane sa drugim uslugama, kao i parametre za raspodjelu troškova i prihoda. Pored toga, ukoliko je privrednom društvu povjereno vršenje nekoliko usluga od opšteg ekonomskog interesa, njegove interne računovodstvene evidencije moraju omogućavati da se provjeri da li je bilo prekomjerne kompensacije na nivou svake pojedinačne usluge od opšteg ekonomskog interesa.

4.2 Razlike između Odluke iz 2012. godine i Okvira iz 2012. godine

4.2.1 Područje primjene

56. Odlukom iz 2012. godine obuhvaćene su sljedeće kategorije kompensacije:

- a. kompensacija ne prelazi godišnji iznos od 15 miliona EUR za pružanje usluge od opšteg ekonomskog interesa osim u oblastima saobraćaja i saobraćajne infrastrukture;
- b. kompensacija za pružanje usluge od opšteg ekonomskog interesad strane bolnica koje pružaju zdravstvene usluge;
- c. kompensacija za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesakojima se ispunjavaju socijalne potrebe u pogledu zdravstvene zaštite ili dugoročne njege, dječije zaštite, pristupa tržištu rada i reintegracije na tržište rada, socijalnog stanovanja i zaštite i socijalneinkluzije ranjivih grupa;
- d. kompensacija za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesau pogledu vazdušnih ili pomorskih veza sa ostrvima na kojima prosječni godišnji saobraćaj tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je povjerena usluga od opšteg ekonomskog interesa ne prelazi 300 000 putnika;
- e. kompensacija za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesau pogledu aerodroma i luka za koje prosječni godišnji saobraćaj tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je povjerena usluga od opšteg ekonomskog interesa ne prelazi 200 000 putnika, u slučaju aerodroma, odnosno 300 000 putnika, u slučaju luka.

57. Odluka iz 2012. godine primjenjuje se ukoliko se poštuje jedan od kriterijuma iz tačke 56 ovog dokumenta. Za druge slučajeve koristi se Okvir iz 2012. godine ili se u nekim slučajevima poštuju sektorska pravila²³.

²³Odluka iz 2012. godine i Okvir iz 2012. godine ne primjenjuju se na sektor kopnenog saobraćaja. U vezi sa tim, pogledajte pojašnjenja koja je Komisija pružila u tački 23 preambule Odluke: *Član 93 Ugovora predstavlja lex specialis u odnosu na član*

58. U pogledu usluga od opšteg ekonomskog interesa koje su obuhvaćene Okvirom iz 2012. godine države članice trebalo bi da pokažu da su analizirale i uzele u obzir putem javnih konsultacija ili drugim odgovarajućim instrumentima interese korisnika i pružaoca²⁴. Ovo ne važi ukoliko je jasno da nove konsultacije neće donijeti nikakvu bitnu dodatu vrijednost nedavno obavljenim konsultacijama. Države članice (centralni, regionalni i lokalni organi) mogu odlučiti u kom obliku će povjeriti datu uslugu od opšteg ekonomskog interesa privrednom društvu.

4.2.2 Trajanje perioda povjeravanja

59. Uslovi utvrđeni Odlukom iz 2012. godine primjenjuju se kada period povjeravanja za pružanje usluge od opšteg ekonomskog interesa ne prelazi 10 godina²⁵.
60. Što se tiče Okvira iz 2012. godine, trajanje povjeravanja ne bi trebalo da bude duže od perioda koji je potreban za amortizaciju najvažnije imovine potrebne za pružanje usluge od opšteg ekonomskog interesa.

4.2.3 Kriterijumi za kompenzaciju

4.2.3.1 Na osnovu Odluke iz 2012. godine

61. Državna pomoć dodjeljuje se u obliku kompenzacije. Kompenzacija ne može da pređe ono što je potrebno da se pokriju neto troškovi nastali u ispunjavanju obaveza pružanja javne usluge, uključujući opravdanu dobit.
62. Neto troškovi obračunavaju se kao razlika između²⁶:
- Troškova nastalih tokom pružanja usluge od opšteg ekonomskog interesa. U tom pogledu: i) ukoliko privredno društvo pruža uslugu od opšteg ekonomskog interesa i obavlja i druge djelatnosti koje su van opsega usluge od opšteg ekonomskog

106 stav 2 Ugovora. Utvrđuje pravila koja se primjenjuju na kompenzaciju za pružanje javne usluge u sektoru kopnenog saobraćaja. Član 93 tumačen je Regulativom (EZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. godine o uslugama javnog prevoza putnika u željezničkom i drumskom saobraćaju i o prestanku važenja regulativa Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i 1107/70 (1), kojom se utvrđuju pravila koja se primjenjuju na kompenzaciju za obaveze pružanja javnih usluga u javnom prevozu putnika. Njegova primjena na prevoz putnika unutrašnjim plovnim putevima je diskreciono pravo država članica. Regulativom (EZ) br. 1370/2007 izuzima se od obaveze prijavljivanja na osnovu člana 108 stav 3 Ugovora svaka kompenzacija u sektoru kopnenog saobraćaja koja ispunjava uslove iz te regulative. U skladu sa presudom u predmetu Altmark, kompenzacija u sektoru kopnenog saobraćaja koja nije u skladu sa odredbama člana 93 Ugovora ne može se proglasiti spojivom sa Ugovorom na osnovu člana 106 stav 2 Ugovora, ili na osnovu bilo koje druge odredbe Ugovora.

Uz to, Okvir iz 2012. godine ne primjenjuje se ni na javne radiodifuzne usluge jer su tu na snazi posebna pravila EU, v. Poglavlje 4 ovog dokumenta za detaljnije informacije.

²⁴ Treba, međutim, imati na umu da države članice ne mogu da utvrde posebne obaveze pružanja javnih usluga za usluge koje privredna društva koja posluju pod uobičajenim tržišnim uslovima već pružaju ili ih mogu pružati na zadovoljavajući način i pod uslovima, kao što su cijena, objektivne karakteristike kvaliteta, kontinuitet i pristup usluzi, koji su usklađeni sa javnim interesom, kako ga je definisala država. Što se tiče pitanja da li uslugu može pružati tržište, ocjena Komisije je ograničena na provjeravanje da li je u definiciji države članice napravljena očigledna greška, osim ukoliko je odredbama prava Unije predviđen stroži standard.

²⁵ Izuzetno, Odluka iz 2012. godine može se primjenjivati na povjeravanje koje je duže od 10 godina. To, međutim, mora da bude opravdano činjenicom da se od pružaoca usluge zahtijeva znatno ulaganje koje treba da se amortizuje u dužem periodu u skladu sa opšte prihvaćenim računovodstvenim načelima.

²⁶ "Metodologija zasnovana na raspodjeli troškova". Kao druga mogućnost, mogu se obračunati kao razlika između neto troškova za privredno društvo koje posluje sa obavezom pružanja javne usluge i neto troškova ili dobiti istog privrednog društva koje posluje bez obaveze pružanja javne usluge ("metodologija neto izbjegnutih troškova").

interesa, uzimaju se u obzir samo troškovi koji se odnose na uslugu od opšteg ekonomskog interesa; ii) troškovi pripisani usluzi od opšteg ekonomskog interesa mogu da obuhvate sve direktne troškove nastale tokom pružanja usluge od opšteg ekonomskog interesa i odgovarajući doprinos troškovima koji su zajednički troškovi i usluge od opšteg ekonomskog interesa i drugih djelatnosti²⁷.

I

- b. prihoda. Prihodi bi trebalo da obuhvataju kompletan prihod ostvaren od usluge od opšteg ekonomskog interesa, i svaku drugu prednost dodijeljenu od strane države.
63. Opravdana dobit koja je uključena u kompenzaciju, uobičajeno podrazumijeva stopu prinosa na kapital koju bi zahtijevalo prosječno privredno društvo koje razmatra da li da pruža uslugu od opšteg ekonomskog interesa tokom čitavog perioda trajanja povjeravanja, uzimajući u obzir stepen rizika. „Stopa prinosa na kapital“ podrazumijeva internu stopu prinosa koju privredno društvo ostvaruje na uloženi kapital tokom perioda povjeravanja. Stepenn rizika zavisi od datog sektora, vrste usluge i karakteristika kompenzacije²⁸.

$$\text{KOMPENZACIJA} = \text{TROŠKOVI} - \text{PRIHOD OD DOBITI} + \text{OPRAVDANA DOBIT}$$

64. Svaka kompenzacija koja prelazi iznos utvrđen po ovom osnovu uobičajeno nije dozvoljena i treba je vratiti. Međutim, ukoliko ne prelazi 10 % iznosa prosječne godišnje kompenzacije, može se prenijeti u naredni period i odbiti od iznosa buduće kompenzacije.

4.2.3.2 Na osnovu Okvira iz 2012. godine

65. Iznos kompenzacije ne smije da pređe ono što je potrebno da se pokriju neto troškovi vršenja obaveza pružanja javnih usluga, uključujući opravdanu dobit.
66. Neto troškovi bi u načelu trebalo da se obračunavaju kao razlika između neto troškova za pružaoca usluge od opšteg ekonomskog interesa i neto troškova ili dobiti za istog pružaoca koji posluje bez te obaveze (metodologija neto izbjegnutih troškova)²⁹. Samo u propisno opravdanim slučajevima Komisija može da prihvati metodologiju obračuna troškova koja se zasniva na raspodjeli troškova (razlika između svih troškova usluge od opšteg ekonomskog interesa i prihoda za pružanje usluge, kako je navedeno i procijenjeno u aktu o povjeravanju).
67. Prihodi moraju obuhvatiti barem cjelokupni prihod ostvaren od usluge od opšteg ekonomskog interesa, kako je navedeno u aktu o povjeravanju.

²⁷ Troškovi povezani sa ulaganjima, naročito u pogledu infrastrukture, mogu se uzeti u obzir kada je potrebno za vršenje usluge od opšteg ekonomskog interesa.

²⁸ Član 5 Odluke iz 2012. godine daje detaljnije smjernice o načinu obračunavanja opravdane dobiti.

²⁹ Za detaljnije informacije pogledajte Prilog IV Direktive 2002/22/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. marta 2002. godine o univerzalnom servisu i korisničkim pravima u vezi sa elektronskim komunikacionim mrežama i uslugama (Direktiva o univerzalnom servisu) (SL L 108, 24.4.2002, str. 51).

68. Opravdana dobit se u načelu smatra stopom prinosa na kapital koju bi zahtijevalo tipično privredno društvo koje razmatra da li da pruža datu uslugu od opšteg ekonomskog interesa tokom cjelokupnog trajanja akta o povjeravanju, uzimajući u obzir stepen rizika (isto pravilo kao i u Odluci iz 2012. godine). Međutim, kada je to potrebno i opravdano, državama članicama dozvoljeno je da primjenjuju druge indikatore za obračunavanje opravdane dobiti.

KOMPENZACIJA	=	NETO TROŠKOVI UOEI	+	OPRAVDANA DOBIT
ALI				
Naprednija metodologija za obračunavanje neto troškova				
Naprednija metodologija za obračunavanje opravdane dobiti				

69. Prekomjerna kompenzacija nije dozvoljena i predstavlja nespojivu državnu pomoć.

5 Usluge od opšteg ekonomskog interesu određenim sektorima

70. Kao što je već navedeno, države članice imaju pravo da odrede koje usluge se smatraju uslugama od opšteg ekonomskog interesa i koji su posebni uslovi utvrđeni za te usluge. Međutim, u određenim slučajevima Unija definiše opseg za postojanje usluge od opšteg ekonomskog interesa i njena konkretna obilježja.

Pošta³⁰	<ol style="list-style-type: none"> 1. Direktiva o univerzalnoj poštanskoj usluzi 97/67/EZ³¹ – utvrđuje minimalne karakteristike univerzalne usluge koju treba da garantuje svaka država članica 2. Kompenzacija mora da bude usklađena sa navedenom direktivom i Odlukom iz 2012. godine ili Okvirom iz 2012. godine
---------------------------	---

³⁰ Odluka Komisije u predmetu br. C 21/2005 (ranije PL 45/2004) – Državna pomoć koju Poljska planira da sprovede za Pocztę Polska kao kompenzaciju za obaveze pružanja univerzalne poštanske usluge

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/199902/199902_1154931_112_3.pdf

Odluka Komisije u predmetu SA.33989 – Državne kompenzacije za pružanje univerzalne usluge u periodu 2009-2011 Državne kompenzacije za snižene tarife koje sunuđene izdavačima, neprofitnim organizacijama i izbornim kandidatima u periodu 2009-2011 - http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/246559/246559_1410182_58_2.pdf

Odluka Komisije u predmetu SA.35608 Grčka pošta (ELTA) – Kompenzacioni fond za finansiranje univerzalne poštanske usluge -

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/253986/253986_1580518_17_2.pdf

³¹ Direktiva 97/67/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. decembra 1997. godine o zajedničkim pravilima za razvoj unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga Zajednice i unapređenje kvaliteta usluge (SL L 15, 21.1.1998, str. 14), izmijenjena Direktivom 2002/39/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 10. juna 2002. godine o izmjeni Direktive 97/67/EZ u pogledu dodatnog otvaranja poštanskih usluga Zajednice za konkurenciju (SL L 176, 5.7.2002, str. 21) i Direktivom 2008/6/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. februara 2008. godine o izmjeni Direktive 97/67/EZ u pogledu potpunog postizanja unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga Zajednice (SL L 52, 27.2.2008, str. 3).

<p>Elektronske komunikacije³²</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Direktivom EU utvrđen je obim univerzalnog servisa koji može biti predmet obaveze pružanja javne usluge 2. Usluga je dostupna po kvalitetu koji je preciziran za sve krajnje korisnike na teritoriji države, nezavisno od geografske lokacije po pristupačnoj cijeni 3. Prilikom određivanja privrednih društava za implementaciju univerzalnog servisa poštuju se načela objektivnosti, transparentnosti, nediskriminacije i proporcionalnosti; metodi određivanja obezbjeđuju da se univerzalniservis pruža na ekonomičan način 4. Ukoliko je uključena državna pomoć, kompenzacija mora biti usklađena sa navedenom direktivom i Odlukom iz 2012. godine i Okvirom iz 2012. godine
<p>Radiodifuzija³³</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sektorska pravila utvrđena su Saopštenjem Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći na javne radiodifuzne usluge³⁴. 2. Javni servis treba da bude usluga od opšteg ekonomskog interesa, jasno definisana kao takva od strane države članice. Definicija mandata javne usluge od strane država članica treba da bude što preciznija. Ne bi trebalo da ostavlja bilo kakvenedoumice u pogledu toga da li je država članica namjeravala da uključi određenu djelatnost koju obavlja pružalac usluge kome je povjerena u djelokrug javne usluge ili ne. 3. Privrednom društvu o kome je riječ država članica mora izričito da povjeri pružanje te usluge. Aktom o povjeravanju mora da bude utvrđena precizna priroda obaveza pružanja javne usluge i da budu navedeni uslovi za pružanje kompenzacije, kao i modaliteti za sprečavanje i povraćaj svake prekomjerne kompenzacije. 4. Pomoć ne smije da utiče na razvoj trgovine u mjeri koja bi bila suprotna interesima Zajednice. U tom cilju, samo dodatni troškovi koje emiter uobičajeno ne bi imao mogu se pokriti kompenzacijom. Štaviše, mora se obezbijediti transparentnost, uključujući i razdvajanje računovodstvenih evidencija djelatnosti javne usluge i djelatnosti koje nijesu javna usluga. Uz to, kompenzacija se može odnositi samo na neto troškove zadatka javne usluge, uzimajući u obzir i druge direktne ili indirektno ostvarene iz zadatka javne usluge, kao i opravdanu dobit. Države članice obavezne su da redovno kontrolišu pružaoce usluga sa ciljem da otklone prekomjerne kompenzacije. Na kraju ali ne i najmanje važno, smatra se da bi javni emiteri trebalo da mogu da koriste mogućnosti koje nudi digitalizacija i diverzifikacijadistributivnih platformi na tehnološki neutralnoj osnovi, u korist društva.
<p>Širokopojasne</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odluka iz 2012. godine i Okvir iz 2012. godine primjenjuju se na

³² Direktiva 2002/22/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. marta 2002. godine o univerzalnom servisu i korisničkim pravima u vezi sa elektronskim komunikacionim mrežama i uslugama (Direktiva o univerzalnom servisu); izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ (EU SL L 108, 24.04.2002, str. 51; EU SL L 337, 18.12.2009, str. 11); prečišćena verzija dokumenta EZ dostupna je na internet stranici: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02002L0022-20091219&qid=1415716153315&from=EN>

³³ Liste odluka Komisije o radiodifuziji objavljene su na sljedećem linku:

http://ec.europa.eu/competition/sectors/media/decisions_psb.pdf

³⁴ SL C 257, 27.10.2009, str. 1

mreže³⁵

usluge od opšteg ekonomskog interesu sektoru širokopojasnih mreža.

2. U Smjernicama EU za primjenu pravila o državnoj pomoći u vezi sa brzim uvođenjem širokopojasnih mreža³⁶ Komisija je ponovila da države članice ne mogu da utvrde posebne obaveze pružanja javnih usluga za usluge koje privredna društva koja posluju pod uobičajenim tržišnim uslovima već pružaju ili mogu pružati na zadovoljavajući način i pod uslovima, kao što su cijena, objektivne karakteristike kvaliteta, kontinuitet i pristup usluzi, koji su u skladu sa javnim interesom, kako ga je definisala država. Stoga, u načelu, u oblastima u kojima su privatni investitori već uložili u infrastrukturu širokopojasne mreže, (ilidodatno proširuju mrežu) iverć pružaju konkurentne širokopojasne usluge sa adekvatnom širokopojasnom pokrivenošću, uspostavljanje paralelne konkurentne i javno finansirane širokopojasne infrastrukture ne može se smatrati uslugom od opšteg ekonomskog interesa u smislu člana 106 stav 2 UFEU³⁷.
3. Štaviše, infrastruktura mora da omogući svim korisnicima u datom području univerzalnu konektivnost, kako rezidencijalnim tako i poslovnim korisnicima. Podrška za povezivanje samo preduzeća ne bi bila dovoljna.
4. Operator mreže koja se uvodi ne može da odbije veleprodajni pristup infrastrukturi po diskrecionom i/ili diskriminatornom osnovu (iz razloga što, na primjer, možda nije komercijalno rentabilno pružati usluge pristupa datom području).
5. Javno finansirana mreža uspostavljena u kontekstu usluge od opšteg ekonomskog interesa trebalo bi da bude dostupna svim zainteresovanim operatorima. Shodno tome, priznavanje zadatka usluge od opšteg ekonomskog interesa za uvođenje širokopojasne mreže trebalo bi da se zasniva na obezbjeđivanju pasivne, neutralne i otvorene infrastrukture. Takva mreža trebalo bi da pruži tražiocima pristupa sve moguće oblike pristupa mreži i da omogući djelotvornu konkurenciju na maloprodajnom nivou, obezbjeđujući pružanje konkurentnih i pristupačnih usluga krajnjim korisnicima.
6. Shodno tome, zadatak usluge od opšteg ekonomskog interesa trebalo bi da obuhvati samo uvođenje širokopojasne mreže koja pruža univerzalnu konektivnost i obezbjeđivanje s tim povezanih usluga veleprodajnog pristupa, bez uključivanja maloprodajnih komunikacionih usluga. Ukoliko je pružalac usluge od opšteg ekonomskog interesa ujedno i vertikalno integrisani operator širokopojasne mreže, treba utvrditi adekvatne zaštitne mjere kako bi se izbjegao svaki sukob interesa, neprilična diskriminacija i sve druge skrivene posredne prednosti.

³⁵Na sljedećem linku Komisija je objavila svoje odluke o državnoj pomoći u oblasti širokopojasnih mreža:

http://ec.europa.eu/competition/sectors/telecommunications/broadband_decisions.pdf

³⁶SL C 25, 26.1.2013, str. 1

³⁷ Međutim, ukoliko se može dokazati da privatni investitori nijesu u mogućnosti da obezbijede u skorijoj budućnosti adekvatnu širokopojasnu pokrivenost svim građanima ili korisnicima, ostavljajući tako znatan dio stanovništva nepovezan, kompanzacija za javnu uslugu može se dodijeliti privrednom društvu kome je povjereno pružanje usluge od opšteg ekonomskog interesa. Mreže koje se uzimaju u obzir prilikom ocjenjivanja potrebe za uslugom od opšteg ekonomskog interesa treba uvijek da budu uporedivog tipa, odnosno ili osnovne širokopojasne mreže ili mreže NGA.

<p>Vazdušni saobraćaj</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i vazduhoplovnim kompanijama³⁸ glase da: <ul style="list-style-type: none"> – Za usluge vazdušnog saobraćaja, obaveze pružanja javnih usluga mogu se utvrditi samo u skladu sa Regulativom (EZ) br. 1008/2008³⁹: u pogledu konkretne linije ili grupe linije, a ne u pogledu bilo koje generičke relacije koja počinje od datog aerodroma, grada ili regiona, u pogledu linije kojom se ispunjavaju saobraćajne potrebe koje se ne mogu adekvatno ispuniti postojećom vazdušnom linijom ili drugim načinom prevoza; – Za aerodrome, obaveze pružanja javnih usluga mogu se utvrditi za cjelokupno upravljanje aerodromom, u propisno opravdanim slučajevima: ukoliko bi dio područja koje potencijalno opslužuje aerodrom bio, bez aerodroma, izolovan od ostatka Unije u mjeri koja bi narušila njegov socijalni i ekonomski razvoj. Prilikom takvog ocjenjivanja trebalo bi uzeti u obzir druge načine prevoza, a naročito usluge brze željeznice ili pomorske veze koje se održavaju feribotima. U takvim slučajevima, javni organi mogu da utvrde obavezu pružanja javnih usluga aerodrom kako bi obezbijedili da aerodrom ostane otvoren za komercijalni saobraćaj. 2. U svakom slučaju, moraju se ispuniti zahtjevi utvrđeni Odlukom iz 2012. godine i Okvirom iz 2012. godine.
<p>Usluge prevoza putnika u željezničkom i drumskom saobraćaju⁴⁰</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pravila iz Odluke iz 2012. godine ili Okvira iz 2012. godine ne primjenjuju se na ove sektore 2. Posebnim pravilima zahtijeva se poštovanje sljedećeg: <ul style="list-style-type: none"> - Ugovori o pružanju javnih usluga dodjeljuju se u transparentnom postupku – javne nabavke i koncesije - Ugovori o pružanju javnih usluga mogu se dodjeljivati i „internim“ privrednim društvima bez korišćenja otvorenih postupaka. Takvi pružaoci usluga kasnije moraju da imaju ograničen pristup relacijama koje potpadaju pod javne usluge koje su dodijeljene na tenderu kako bi se izbjegla nepoštena konkurencija i nepoštene prednosti - U sektoru željezničkog saobraćaja, usluge javnog prevoza putnika mogu se povjeriti bez otvorenih postupaka - Ugovori o pružanju javnih usluga vremenski su ograničeni: <ul style="list-style-type: none"> * autobuske usluge: 10 godinaili 15 godina, ukoliko je ugovorom predviđeno obnavljanje voznog parka; * željezničke usluge: 15 godina ili 22.5 godine, ukoliko je ugovorom

³⁸ SL C 99, 4.4.14, str. 3

³⁹ Regulativa (EZ) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. septembra 2008. godine o zajedničkim pravilima za pružanje vazduhoplovnih usluga u (ponovo donijeta) (SL L 293, 31.10.2008, str.3)

⁴⁰ Regulativa (EZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23.10.2007. o uslugama javnog prevoza putnika u željezničkom i drumskom saobraćaju i o prestanku važenja regulativa Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i 1107/70 (SL L 315, 3.12.2007, str.1) i Saopštenje Komisije o interpretativnim smjernicama za Regulativu (EZ) br. 1370/2007 o uslugama javnog prevoza putnika u željezničkom i drumskom saobraćaju (SL C92, 29.03.2014, str.1)

	<p>predviđeno obnavljanje voznog parka</p> <p>- Ugovori o pružanju javne usluge:</p> <p>* jasno definišu obaveze pružanja javnih usluga koje pružalac javnih usluga treba da ispuni, i predmetna geografska područja;</p> <p>* utvrđuju unaprijed, objektivno i transparentno,</p> <p>-- parametre na osnovu kojih se obračunava visina kompenzacije, ukoliko se isplaćuje kompenzacija, i</p> <p>-- prirodu i obim svih dodijeljenih isključivih prava, na način kojim se sprečava prekomjerna kompenzacija. Parametri za kompenzaciju utvrđuju se na način da nijedna isplata kompenzacije ne smije da pređe iznos koji je potreban da se pokrije neto finansijski efekat na nastale troškove i prihode ostvarene uispunjavanju obaveza pružanja javnih usluga, uzimajući u obzir pripadajući prihod koji zadržava pružalac javne usluge i operativnu dobit.</p> <p>* utvrđuju modalitete za raspodjelu troškova koji su povezani sa pružanjem usluga. Ovi troškovi mogu obuhvatiti naročito troškove zaposlenih, troškove energije, naknade za infrastrukturu, održavanja i popravke javnih prevoznih sredstava, voznog parka i instalacija neophodnih za obavljanje usluga prevoza putnika, fiksne troškove i odgovarajući prinos na kapital.</p> <p>- Obaveze pružanja javnih usluga čiji je cilj da se utvrde maksimalne tarife za sve putnike ili za određene kategorije putnika mogu da budu i predmet opštih pravila. Nadležni organ će nadoknaditi pružaocima javnih usluga neto finansijski efekat, pozitivan ili negativan, na nastale troškove i prihode ostvarene prilikom ispunjavanja obaveza u pogledu tarifa utvrđenih opštim pravilima na način koji onemogućava prekomjernu kompenzaciju. Obaveze pružanja javnih usluga kojima se utvrđuju maksimalne tarife mogu se integrisati u ugovore o pružanju javnih usluga.</p>
<p>Energija - gas ielektrična energija⁴¹</p>	<p><i>Električna energija</i></p> <p>- Obaveza pružanja javnih usluga može se odnositi na sigurnost, uključujući sigurnost snabdijevanja, redovnost, kvalitet i cijenu, zaštitu životne sredine, uključujući energetska efikasnost, energiju iz obnovljivih izvora i zaštitu klime.</p> <p>- Obaveze pružanja javnih usluga treba da budu jasno definisane, transparentne, nediskriminatorne, provjerljive i treba da garantuju ravnopravnost pristupa za elektroprivredna društva Zajednicenacionalnim potrošačima.</p> <p>- Sva domaćinstva potrošači i, ukoliko država članica to smatra potrebnim, mala privredna društva (manje od 50 zaposlenihlica i godišnji promet ili bilans stanja koji ne prelazi 10 miliona EUR) imaju pravo na univerzalnu uslugu – pravo na snabdijevanje električnom energijom određenog kvaliteta na njihovoj teritoriji po razumnim, lako i jasno uporedivim, transparentnim i nediskriminatornim cijenama. Da bi se obezbijedilo pružanje univerzalne usluge, država članica može da odredi dobavljača zadnje instance [ne važi za sektor prirodnog gasa].</p>

⁴¹ Direktiva 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. godine o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i o prestanku važenja Direktive 2003/54/EZ (SL L211, 14.08.2009, str.55) i Direktiva 2009/73/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. godine o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog gasa i o prestanku važenja Direktive 2003/55/EZ (SL L211, 14.08.2009, str.94)

	<p>Države članice treba da utvrde adekvatne zaštitne mjere da zaštite ranjive korisnike. Država članica definiše koncept ranjivih korisnika, što se može odnositi na energetska siromaštvo i na zabranu isključivanja električne energije takvim korisnicima u kritično vrijeme.</p>
--	--